

**transformant la formació de persones adultes,
canviant la societat, mudant nosaltres**

Quaderns d'Educació Contínua

**transformant la formació de persones adultes,
canviant la societat, mudant nosaltres**

Editor

pep aparicio guadas

**Consell de direcció
i coordinació**

Tere Vila, Encarna Such Cardona,
Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves
Roselló, María José Picher, Carlos
Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia
Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando,
Rosa M. González Conca, Goio Fidel
Sarmiento, Iolanda Corella Llopis,
Francisca Borox López, Isabel Aparicio
Guadas

Coordinació i gestió OJS

Iolanda Corella Llopis

**Consell de redacció
i assessorament**

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles
(Escola de la Dona-Diputació de Barcelona),
Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB),
Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent
(UV), Francesca Salvà (UIB), Manuel
Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA),
Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado
(ULASALLE), Anna Maria Piussi (UNIVR),

Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño
Francés (IPF), Sebas Parra (UdG), Josep
Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter
Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Àngel Marzo
(UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando
Marhuenda (UV), Fernando López Palma
(UB), Licinio C. Lima (UMINHO), Colin
Lankhshear (JCU), Michele Knobel (MSU),
Francesc Hernández Dobon (UV), Francisco
Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez
(UVIC), Paula Guimarães (UL), Rosa M.
Falgás (ACEFIR), Pep Lluís Grau, Gloria
Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis
Azevedo (Centro Universitário Metodista
IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo
(UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA),
Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito
(UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara
Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV),
Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol
Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris
Viviani (IPF), Mercè Morey (UIB), Diego
Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA).

Correcció i traducció

Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa

Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarefa.pv@gmail.com

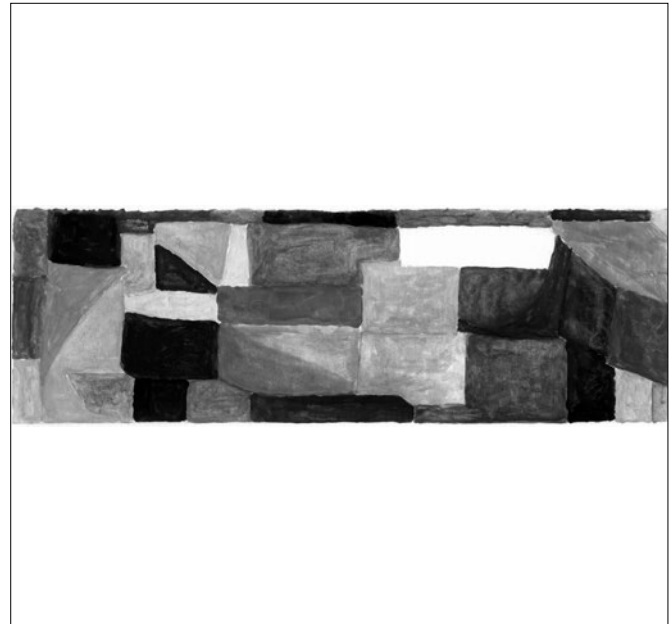
ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

Títol: Mural

Autora: Vicent Penalba

Tècnica: aquarel·les

Dimensions: 27,5cm x 9cm

Any: 2018

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

La vida en el centre: escriure en temps d'estranyesa

Clara Arbiol • 5

L'aprenentatge al llarg de la vida

Paula Guimarães • 14

Educació, comunitat i territori: escola popular d'educació contínua

Isa Redaño i Alba Marzo • 27

La relació pedagògica entesa com una relació social: bases per un programa didàctic

Almudena A. Navas • 37

contínua

De l'educació popular a les democràcies participatives

Tomás R. Villasante • 49

persones, territoris i experiències

L'Aula de Ciutadania de l'Escola d'Adults de Lliria, un exemple de tot açò...

Nicolás A. Marco Pérez • 69

Escola popular d'educació contínua al Barri Besòs-Maresme, Barcelona

Martinet Solidari • 75

Projecte singular "Aula rural oberta"

Leonor Marco • 82

Repartir i compartir. Aprenentatge col·laboratiu en un cercle d'alfabetització

Alicia Àvila • 85

La transformació educativa serà feminista, o no serà. Per un programa d'educació pública radicalment feminista

Intervenció de l'Assemblea Grogga de Gràcia a la III Jornada per l'Educació Pública a Gràcia • 93

Educació popular, ciutadania i emancipació: un moviment perenne

Anna Gómez i Mundó • 104

investigació

Elements epistemològics per a una formació humana alliberadora

Jose Clovis de Azevedo • 111

arxiu dialògica

Dona i formació: la difícil consolidació de les escoles d'adultes a Espanya (1906-1915)

Pere Fullana Puigserver • 119

llibres

Biograficitat. Aspectes d'una nova teoria de l'aprenentatge social.

Peter Alheit. Biblioteca Paulo Freire 36

Dolors Monferrer Ferrando • 131

fotografia

«Aprenent amb persones adultes...» • 133

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Escola popular d'educació contínua al Barri Besòs-Maresme, Barcelona

Martinet Solidari

Martinet Solidari és una entitat del barri del Besòs i el Maresme de Barcelona on realitza el projecte d'educació al llarg de la vida, "Escola popular d'educació contínua". Aquesta proposta educativa pretén donar accés, impulsar, reconèixer i donar suport, si s'escau, a iniciatives educatives i culturals per tots aquells col·lectius de persones que veuen limitat el seu accés a l'educació pública o aquesta no té capacitat per poder acollir-los. Es parteix d'un model comunitari d'acció educativa però amb una perspectiva d'apertura a la ciutat i a tots els entorns allà a on les persones i els grups socials puguin trobar un camp per desenvolupar-se plenament. És indispensable el treball col·laboratiu i en xarxa amb les entitats i persones que ja treballen en el territori, així com els diversos serveis públics que hi són presents. Un treball de coordinació, orientació i impuls de noves iniciatives però no de superposició respecte a les que s'estan duent a terme al barri. La proposta és crear un dispositiu de formació que progressivament vagi donant resposta a les necessitats que no són ateses ara amb l'oferta actual i altres que es puguin detectar a partir de les actuacions iniciades i de les aportacions dels participants.

Educació comunitària al barri

Un sector important de població jove i adulta del barri de Besòs i el Maresme té un nivell educatiu per sota de la mitjana, a més a més, gairebé el 30% de la població al barri és d'origen estranger, més d'un 10% superior a la mitjana del districte d'on pertany el barri, amb un gran quantitat de persones que no coneixen el català i/o el castellà.

En els darrers anys l'oferta pública d'activitats educatives per persones adultes al barri s'ha vist reduïda suprimint les classes d'informàtica, entre d'altres, no sent capaç de donar resposta a la gran demanda de cursos d'aprenentatge de llengües, alfabetització, ensenyaments inicials i formació bàsica en general. Paral·lelament l'entitat treballa processos formatius amb recursos limitats però que donen resposta a necessitats bàsiques de formació.

La realitat del barri com mostren les últimes dades extretes de l'ajuntament de Barcelona de l'any 2018, uns nivells d'instrucció baixos de la població jove i adulta té greus conseqüències en els processos d'inserció en el món laboral però també en la convivència, en el desenvolupament de dinàmiques de participació i creació col·lectiva. Segons les estadístiques oficials, al barri Besòs Maresme, el percentatge de persones sense estudis és superior a la resta de Barcelona. Pel que fa al nivell de coneixença i ús de la llengua catalana escàs implica dificultats de mobilitat i de relació amb el conjunt de la societat. També implica dificultats respecte a la inserció laboral i la continuïtat en el seu itinerari de formació permanent. La ciutat de Barcelona ha tingut una

evolució de la població amb molts veïns i veïnes vingudes de països extracomunitaris. D'aquesta gran diversitat de nacionalitats, al barri i ateses per la nostra entitat, destaca la presència de dones, sobretot d'origen pakistanès, amb càrregues familiars importants, domini limitat de les llengües oficials i relacions socials basades en la interacció dins de la seva comunitat d'origen. Aquests condicionants habitualment dificulten el seu accés a l'educació i la seva relació amb la resta de comunitats del barri, aspectes que es treballa de forma quotidiana des de diversos projectes de Martinet Solidari.

També destaca l'envelliment i sobreenvelliment de la població, fent que hi visquin moltes persones grans, sobretot dones. Des de l'entitat es defensa la cultura i l'educació com un dret més dins de l'envelliment actiu de la població. Per altra banda, segons les dades de l'ajuntament de Barcelona situa al barri Besòs Maresme entre un dels barris amb una renda més baixa de la ciutat de Barcelona.

Per últim, tres són els factors que determinen l'escletxa digital: l'ocupació, el nivell educatiu i el nivell de renda. El nivell educatiu és un factor important tant en l'accés a Internet com en el seu ús. Quan es creua el factor econòmic amb altres variables com el gènere, l'edat i l'educació, sí que es perceben desigualtats en l'accés, l'ús i la qualitat d'ús de les TIC entre els ciutadans. L'escletxa digital apareix en aquells barris amb les rendes més baixes de la ciutat, gran nombre de població molt envellida i un nivell educatiu baix. En aquest aspecte al barri no existeix cap equipament dedicat a l'ensenyament de les competències bàsiques per tecnologia de la informació i la comunicació per persones majors de 16 anys.

Partint d'aquesta detecció de necessitats de la població, l'entitat porta més de 15 anys treballant per oferir eines educatives i culturals partint d'una educació comunitària, conscients que això també afavoreix la cohesió social i el desenvolupament de persones i grups social del territori. Una aproximació a la llengua i a la cultura del territori i el domini dels coneixements inicials i bàsics és un requisit imprescindible perquè les persones es puguin desenvolupar plenament a la societat i perquè la societat elimini les desigualtats i tingui capacitat d'inclusió i de millor convivència.

El projecte no pretén substituir les accions que l'ajuntament o altres entitats ja estan duent al territori, sinó complementar i actuar allà on no s'està treballant i crear el canal de treball per fer una acció conjunta i coordinada amb els altres agents del territori. Així, l'entitat té una coordinació constant amb els diferents serveis públics i els agents privats presents al territori, fet que li dona un valor afegit al projecte per la seva capacitat per integrar-se dins de dinàmiques existents i complementar aquells punts on l'àmbit públic no arriba. Aquesta coordinació és especialment fluida amb els serveis socials bàsics del territori així com les diverses associacions de veïns i veïnes i les associacions culturals i religioses entorn de les quals es teixeixen les relacions socials especialment entre les persones novingudes.

Metodologia de treball

L'entitat porta més de 15 anys treballant al territori amb diferents col·lectius sensibles oferint diferents projectes d'educació. Al llarg d'aquest anys, l'associació ha establert uns vincles i canals amb el territori que li permeten detectar necessitats formatives, accedir a les persones i treballar-hi. Aquest coneixement fa que l'entitat pugui accedir i treballar amb determinades persones que, d'altra manera, l'administració pública no hi pot arribar. En aquests anys s'ha establert una col·laboració regular amb diversos serveis públics que lluiten contra l'exclusió social, especialment amb els serveis socials bàsics del territori. Per una banda, la metodologia de treball utilitzada és aquella que permet apropar-se a les persones i treballar a partir de les seves necessitats i interessos. És per això que el treball comunitari amb entitats, serveis, botigues i administració pública és la base de la metodologia del projecte. El treball en xarxa permet la detecció, la coordinació i la bona col·laboració entre membres implicats.

Per altra banda, al llarg d'aquests anys l'entitat ha comprovat que una part important de com incidir amb determinats col·lectius és dur a terme una metodologia de treball amb esperit dinàmic per tractar d'adaptar-se a diversos contextos socials, personals i culturals que es troben en l'àmbit territorial d'actuació. Així mateix es promou una metodologia de tipus activa mantenint les persones participants en el centre de les accions educatives, cercant-ne l'apoderament. S'entén que les persones que participin en els processos formatius no se'ls considera usuaris passius d'un sistema d'ajuda externa sinó participants actius amb capacitat de tenir major autonomia conforme van progressant en els seu procés educatiu. L'escola està pensada i participada per les veïnes i veïns del barri Besòs Maresme que participen de l'entitat. Actualment l'associació compta amb més de 300 socis i sòcies que participen a diferents nivells i intensitats del dia a dia de l'entitat. L'escola funciona de forma participativa a través d'assemblees i procurant espais de participació de petit format com tutories, per tal de garantir que les persones que participen de les activitats puguin proposar-ne de noves i avaluar les existents. Les activitats tot i que han de tenir en compte a quin grup de persones s'adreça, també són pensades per atendre de forma transversal a persones tant de diverses generacions com de diverses procedències. Amb aquest objectiu es promou una perspectiva participativa cercant la implicació de les participants i de llurs comunitats en les diferents fases del desenvolupament del projecte. També es té en compte aquelles limitacions que fan que les persones no puguin accedir als taller educatius per tal d'eliminar-los i augmentar la participació de col·lectius vulnerables. En aquest sentit, l'horari dels tallers i l'espai d'atenció i orientació es plantegen en funció de les necessitats de les persones (matí, tarda o nit). Pel que fa a l'espai on es realitzen els tallers, també es valora la possibilitat de realitzar els tallers en diferents espais del barri amb l'objectiu que les persones que participin se sentin segures i en un entorn de confiança.

¹ Comissió veïnal creada al setembre de 2018 per veïns i veïnes del barri juntament amb entitats, entre elles Martinet Solidari, amb l'objectiu de millorar la convivència i neteja del barri.

Així, la mirada comunitària és central en el projecte ja que s'entén que les actuacions educatives en persones adultes són processos en qual la dialèctica entre individu i comunitat es torna central, essent necessària la interrelació entre els diferents agents socials (associacions de veïns i veïnes, entitats culturals i educatives etc...) i serveis (centre cívic, serveis socials etc...) del barri Besòs-Maresme, del districte de Sant Martí i de la resta de la ciutat.

Un altre dels aspectes claus a tenir en compte en la metodologia és la perspectiva de gènere com a eina de treball per prendre en consideració les diferències entre dones i homes a l'hora de dissenyar i desenvolupar el projecte. Per facilitar la participació de dones amb càrregues familiars o dones internes que cuiden de persones grans es permet que aquestes portin els seus nadons o les persones a qui estan cuidant a les classes i/o activitats que l'entitat realitza.

Acció educativa, cultural i social

El programa de l'entitat està organitzat en quatre eixos: **Eix educatiu** estructurat en diferents projectes amb objectius de treball específics (*Tomb per la Cultura, Llengua solidària, Lletra Inicial, Informàtica i competència laboral*); **Eix d'acompanyament comunitari**: Atendre, orientar, informar i acompanyar a nivell laboral, educatiu o social a col·lectius vulnerables i derivar-los als serveis o entitats pertinents; **Eix de cultura popular**: Els tallers de cultura popular tenen l'objectiu de punt de trobada i relació entre diferents col·lectius del barris per tal de facilitar les relacions entre persones i millorar la convivència veïnal; **Eix de recerca i de sistematització de l'experiència**: l'últim eix de treball, potser no tan consolidat com els altres, però que poc a poc està més present en la dinàmica de l'entitat.

Activitats culturals i de participació en el barri durant l'any 2019:

Activitat	Entitat organitzadora	Entitats col·laboradores	Entitats participants
Xerrada "On van els residus?"	- Comissió veïnal "Barri Net" ¹	- Centre Cívic de Besòs - INS Rambla Prim	- INS Rambla Prim - Veïns i veïnes del barri - Martinet Solidari
Jornada d'educació continua a la UPC "Educació, Cultura popular, Ciència i Territori"	- Martinet Solidari - Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)	- Comissió "Barri Net" - Cooperativa Taca d'Oli - Josep Maria Montferrer, mestre i historiador - Pep Aparicio - Comissionat d'educació de l'ajuntament de Barcelona, Miquel Àngel Essomba	- Alumnat de la UPC - Veïns i veïnes del barri - Martinet Solidari

Escola de salut	- Taula de la gent gran del Pla de desenvolupament comunitari	- Serveis Socials - Ass. de dones Àmbar Prim - Agència de Salut Pública - CAP - Ass. Comerciants Xavier Nogués - Casal de la Gent Gran Joan Maragall - Martinet Solidari	- Persones grans del barri
Xerrada “Alternatives al plàstic”	- Martinet Solidari dins del programa Reivindica't del Centre Cívic de Besòs	- Centre Cívic de Besòs - Comissió Barri Net - Cooperativa la Taca d'oli	- Veïnat del barri - Martinet Solidari
Sant Jordi: lectura de relats d'arreu	- Apropem-nos	- Martinet Solidari	- Apropem-nos - Martinet Solidari
Visita a la planta de triatge i residus ECOPARC	- Comissió Barri Net	- AAVV Maresme	- Veïnat del barri - Martinet Solidari
Festa Major: Jocs d'ara i de sempre	- Martinet Solidari	- AAVV Besòs - Asso. Lleureka	- Veïnat del barri
Xerrada sobre educació	- Associació Rella	- Martinet Solidari	- Martinet Solidari
Visita a l'espai natural de la delta del riu Llobregat	- Martinet Solidari		- Veïnat del barri
Festa popular de la UPC	- Universitat Politècnica de Barcelona		- Entitats i serveis del barri Besòs- Maresme i del barri de la Mina
Fira d'entitats	Pla de desenvolupament comunitari	- Entitats i serveis del barri Besòs i Maresme	- Veïnat del barri
Setmana intercultural: Jocs d'ara i de sempre	Martinet Solidari	- Fundació Cepaim - AAVV Besòs - Asso. Lleureka	- Escola Eduard Marquina
Setmana intercultural: l'envelliment en diferents cultures	- Casal de gent gran Joan Maragall	- Casal de gent gran Joan Maragall - Fundació Cepaim	- Martinet Solidari

Castanyada popular	- AAVV Besòs - AAVV Maresme		- Martinet Solidari - Veïnat del barri
Visita a equipaments del barri: biblioteca Ramon d'Alòs-Moner i Casal de barri Besòs	- Martinet Solidari	- Biblioteca Ramon d'Alòs-Moner - Casal de barri Besòs	- Martinet Solidari
Visita al museu Cosmocaixa	- Martinet Solidari		- Veïnat del barri
Visita al museu d'història de Barcelona	- Martinet Solidari - AAVV Maresme		- AAVV Maresme - Martinet Solidari
Universitat al barri	- Sao, educació	- Universitat de Barcelona	- Martinet Solidari - CFA Canyelles - CFA Santa Coloma de Gramanet

Entitats amb qui Martinet Solidari treballa i es coordina:

Entitats del barri Besòs - Maresme	Serveis del barri Besòs - Maresme	Serveis/entitats del resta de la ciutat
<ul style="list-style-type: none"> - AAVV Besòs (associació veïnal) - AAVV Maresme (associació veïnal) - Associació de dones Àmbar Prim - Comissió veïnal Barri Net - Menjador Solidari Gregal - Associació de comerciants Xavier Nogués 	<ul style="list-style-type: none"> - Centre Cívic de Besòs - Casal de barri Besòs - Biblioteca Ramon d'Alòs-Moner - Districte de Sant Martí - Pla de Desenvolupament Comunitari - Punt d'informació juvenil - Barcelona Activa - Serveis socials - Consorci de Normalització Lingüística - Reagrupament familiar - Fundació Cepaim - Casal de gent gran Joan Maragall - Fundació Btec de la Universitat Politècnica de Barcelona, Campus Besòs - CFA Montserrat Roig - INS Barri Besòs - Servei d'intervenció i mediació d'escales veïnals - Parròquia Sant Paulí de Nola 	<ul style="list-style-type: none"> - Serveis socials de Poble-nou - Serveis socials de Sant Adrià de Besòs - Servei inserció social - Apropem-nos - Coordinadora de la llengua - Universitat de Barcelona - Diferents centres acollides de joves migrats sols - Associació Arep - AAVV Sant Martí - Interculturalitat de l'ajuntament de Barcelona

Col·laboració amb altres ofertes del barri

En el curs que ara s'acaba s'han ofert al barri les següents activitats²:

² No és un llistat exhaustiu i algunes de les activitats són compartides entre diverses entitats.

Entitats / servei	Classes	Col·lectius	Col·laboració de Martinet Solidari
CFA Montserrat Roig	Instrumental 2 Català Castellà Anglès	Joves i persones adultes	Derivació de persones del CFA a l'entitat i a l'inrevés
CNL	Català Activitats en català	Joves i persones adultes	Inscripció de persones a través d'un conveni de col·laboració
Ass. Àmbar Prim	Tallers culturals	Dones grans	Compartim espai en l'equipament Carmen Gómez, col·laboració d'activitats culturals i educatives
Casal de barri	Tallers culturals Tallers d'informàtica	Joves i persones adultes	Derivació de persones mútua. L'entitat realitza alguns dels tallers culturals i els tallers d'informàtica del casal de barri
Pla de desenvolupament Comunitari	Grup conversa castellà Escola de salut	Dones immigrants Persones grans	Participem de les activitats de l'escola de salut oferint una sessió de formació
Centre cívic del Besòs	Taller culturals	Joves i persones adultes	Derivació del Centre Cívic del Besòs a la entitat i a l'inrevés
Casal de la Gent Gran Joan Maragall	Tallers informàtica Tallers culturals	Persones grans	Derivació de l'entitat de persones al tallers culturals i d'informàtica

Revista semestral
estiu 2020 · Núm. 43
12 €

TAREPA - PV

Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

Q

AJUNTAMENT DE
LA POBLA DE FARNALS